

Afrikaans onse Landstaal.

“En voor al wat het onze is, zal ons eigen Hollandsch (lees Afrikaans) zich altijd met eene smeedbaarheid en lenigheid leenen, die ons hart verrukt. In dese onse taal is eene bewonderenswaardige, een onuitputtelijke..... hoe zal ik het noemen?..... teelkracht. Onze schat is geene bepaalde som: zoo VEEL; neen, hij breidt zich immer uit. Wij kunnen niet alleen ons geld tellen en in omloop brengen, wij kunnen ook wat de alchimisten wenschten: wij kunnen goud maken.”—Beets, Sparsa, bl. 35..

DRI-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Afrikaans is di taal van di massa van onse bevolking deur heel Suid Afrika.

Wi sal daaran denk om getuige op te roep, of bewyse te lewer, dat di son lig ge, of dat water nat maak?

Net so min is dit nodig om te bewys, dat Afrikaans onse Landstaal is. Daar mag 'n vraag wees, of dit Landstaal sal *bly*?—Of dit goed is om dit as *skryftaal* te beoefen?—Of dit moet en sal erken worde as *offisiële* taal?—Of dit wenselik is om di *Bybel* daarin te vertaal? Ens. Sulke vrage kan daar gedaan worde. Daar is te minste opening ver enige twyfel op di punte. Mar of Afrikaans *di Landstaal is* van Suid Afrika, daar'oer kan gen kwessi ontstaan ni. Di barbaarse Kaffers, wat nog hulle eie taal praat, uitgesluit, dan kan ons veilig aanneem, dat minstens $\frac{2}{3}$ van di bevolking van Suid Afrika

Afrikaans praat. Di laaste Census sal ons wel beter in staat stel om di verhoudinge te bereken.

Engels en Hollans geld as di offisiële tale ja, mar wat di massa van di bevolking deur di hele land praat is mar Afrikaans.

Tog geef ons hier 'n belangrike getuigenis, namelik di van Hoofregter De Villiers,—temeer belangrik, omdat hy meen dat ni Afrikaans, mar Engels onse toekomstige Landstaal sal wees, en tog erken dat Afrikaans nou di taal is van di massa van onse bevolking. Ons het hier gen ruimte ver syn meer angehaalde Voorlesing ni, mar ons geef di opsomming daarvan soos ons dit kryg in di Gesk. van di Afrik. Taalbeweging, bl. 91:—

“ 1. Dat di landstaal ‘eene belangryke verhouding het tot de toekomstige ontwikkeling en welvaart’ van di inwoners.

2. Dat de moedertaal van een land zich niet als een afgedragen kleed laat wegwerpen als het heeft uitgediend.”

3. Dat er vele jaren toe noodig zyn, eer een vreemde taal aan een geheel volk kan worden geleerd; dat vele geslachten moeten voorbygaan vóór dat het er mee eigen kan worden; en dat selfs na er mee eigen te zyn oude herinneringen en vooroordeelen steeds zullen samenwerken om de indringster te wederstaan.

4. Dat daarvan duidelike voorbeelde is in Skotland, Wallis, Canada, Elzas, en Friesland.

5. ‘Dat het de boerenbevolking is die steeds zich het meest vastklemt aan eene taal en dat ons land hoofdzakelijk uit eene boerenbevolking bestaat, zoodat verdringing van die landstaal hier zwaarder zal gaan as ergens elders.’

6. Dat Afrikaans of ‘Kaaps-Hollandsch de taal is van de massa der bevolking van deze Kolonie’ (en natuurlijk nog meer van Vrijstaat en Transvaal).

7. Dat Hollandsch hier onherstelbaar verlore is, en dat alle pogings sowel om Hollans teeno’er Engels te handhawe as om Afrikaans tot Hollans te herstel, hopeloos misluk is.

8. Dat 'n Engelsman gen Hollans, mar wel Afrikaans, leer praat.

9. Dat ‘Hoog-Hollandsch bijna geheel verbannen is uit het gewone gezellig verkeer.’

10. Dat di jonge predikante van onse Ned. Ger. Kerk selfs op di preekstoel gen suiwer Hollans gebrui ni.

11. Dat selfs Hollanders wat hier inkom Afrikaans leer praat en dat hulle kinders eerder Afrikaans as Hollans leer.

12. ‘*Dat dus de tegenwoordige taal van Holland niet de be-*

Afrikaans onse Landstaal.

“En voor al wat het onze is, zal ons eigen Hollandsch (lees Afrikaans) zich altijd met eene smeedbaarheid en lenigheid leenen, die ons hart verrukt. In dese onse taal is eene bewonderenswaardige, een onuitputtelijke..... hoe zal ik het noemen?..... teelkracht. Onze schat is geene bepaalde som: zoo VEEL; neen, hij breidt zich immer uit. Wij kunnen niet alleen ons geld tellen en in omloop brengen, wij kunnen ook wat de alchimisten wenschten: wij kunnen goud maken.”—
Beets, Sparsa, bl. 35.

DRI-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Afrikaans is di taal van di massa van onse bevolking deur heel Suid Afrika.

Wi sal daaran denk om getuige op te roep, of bewyse te lewer, dat di sòn lig ge, of dat water nat maak?

Net so min is dit nodig om te bewys, dat Afrikaans onse Landstaal is. Daar mag 'n vraag wees, of dit Landstaal sal *bly*?—Of dit goed is om dit as *skryftaal* te beoefen?—Of dit moet en sal erken worde as *offisiële* taal?—Of dit wenselik is om di *Bybel* daarin te vertaal? Ens. Sulke vrage kan daar gedaan worde. Daar is te minste opening ver enige twyfel op di punte. Mar of Afrikaans *di Landstaal is* van Suid Afrika, daaro'er kan gen kwessi ontstaan ni. Di barbaarse Kaffers, wat nog hulle eie taal praat, uitgesluit, dan kan ons veilig aanneem, dat minstens $\frac{2}{3}$ van di bevolking van Suid Afrika

selike verandering, hoe gou sal hulle taal ni groei in name en uitdrukkings van voorwerpe, ondervindinge, gewaarwordinge, verhoudinge!"

Onder Stelling 12 het ons reeds angetoon hoe di Afrikaner syn taal gewysig het na syn landsaard en volksbehoefte; mar meer bepaald om te laat verstaan dat onse taal deur di verandering ni armer geworde is ni, mar ver *ons* land en ver *onse* toestande en ver *onse* behoeftes rijker en dienstiger is as Hollanders. Mar hiir is nou di tyd om di Stelling nader toe te lig.

a. Vereers dan di verandering *na landsaard*. Holland is 'n vlak land, Afrika is 'n bergagtige land; Holland is 'n lage land, Afrika is 'n hoge land; Holland is 'n waterryke land, Afrika is 'n droge land; Holland is 'n koue land, Afrika is 'n warme land. Jy kan jou amper ni 'n groter teenstelling tussen twe lande denk ni.

Het di verandering gen invloed op di taal uitgeoefen ni? Natuurlik; hoe kon dit anders?

So het ons 'n hele boel Hollandse woorde weggegoi, wat ons hier ni nodig het ni, soos: *dijken, grachten, vaarten, polders, aanlegplaats, overzetveer*, en al sulke woorde.

Mar an di ander kant het ons 'n buitengewone rykdom van woorde om di verskillende vorme van hoogte en laagte, berge en dale uit te druk, waarvan di "ongesoute" Hollander di fyne mening ni sal kan vat ni. Ons geef hier 'n proefflysi van di benamings eers ver berge en dan ver dale, met di grondwoord voorop, en affeidings en samestellings agteran.

1. *Berg*: Suurberg, Waterberg, Skurweberg, Winterberg, Blouberg, Groenberg, Towerberg, Hexberg, Donkerberg, Sneeuwberg, Pêrdeberg, Tafelberg, Witsenberg, Tierberg, Drakensberg, ens. Natuurlik is di samestellings eindeloos; mar ons geef net di waarin elkeen 'n aparte denkbeeld uitgedruk word, byv. *Suurberg* is waar di gras suur is ver véwei; *Waterberg*, 'n berg wat baing fontcine en waterlope geef, teeno'er soveul droge berge;—*Skurweberg*, 'n berg wat erg ruw en vol los klippe is, nog iets anders as *Kransberg*, wat uit vaste rotskranse bestaan, ens.

2. *Kop*: Sneeuwkop, Spitskop, Pramkop, Kranskop, Platkop, Swartkop, Witkop, Rooikop, Renosterkop, Vaalkop, Boskop, Swawelkop, Leeuwkop, Vegkop, Suikerboskop, Koppie-

Alleen of Koppi Enkel, ens. Ons sou di verbindings eindeloos kan vermenigvuldig, mar ons geef ook hiir, *en in vollende nommers*, uit di samegestelde benamings wat 'n bisondere gedagte uitdruk.

3. *Rant*: Bosrant, Witwatersrant, Suikerbosrant, Kliprant, Rooirant, Gatsrant, Grasrant, ens.

4. *Hoogte*: Skuinshoogte, Remhoogte, Helshoogte, Sandhoogte, ens.

5. *Krans*: Aasvo'elkrans, Middagkrans, Rooikrans, ens.

6. *Rug*: Platrug, Vlakrug, Langrug, ens.

7. *Nek*: Langnek, Waboomsnek, Onhoutsnek, ens.

8. *Bult*: Suurbult, Klipbult, Sandbult, ens.

9. *Heuwel*: Windheuwel, Klipheuwel, Slangheuwel, ens.

10. *Plaat*: Klipplaat, Sandplaat, ens.

11. *Opdraand* en *afdraand*.

12. *Afsit*, *Maanhaar*, *Toring*, *Knop*, *Voet*, *Hang*, ens.

N.B. ! Di laaste is almal woorde wat afsonderlike denkbeelde uitdruk, byv. 'n *Afsit* is wat di Hollander sou noem 'n terras, so is party berge met trappe gebou ; 'n *Maanhaar* is di bergrug waar di water sig verdeel nes 'n pêrd syn maanhare op syn nek an weerskante toeval, ens.

Daar is dus nou 18 aparte woorde, ver di gedagte van *hoogte*, met 59 verbindings, elkeen met 'n aparte betekenis. Laat ons nou weer di gedagte van *daling* of *laagte* neem.

1. *Laagte*: Langlaagte, Braklaagte, Turflaagte, Grootlaagte, ens.

2. *Kloof*: Langkloof, Diepkloof, Donkerkloof, Boskloof, Waterkloof, Ouk loof, Groenkloof, Houtkloof, Platkloof, Doornkloof, ens.

3. *Hoek*: Slanghoek, Donkerhoek, Franshoek, Banghoek, ens.

4. *Vlei*: Rietvly, Ruigtevly, Pêdevly, Voelvly, Water-uinjiesvly, ens.

5. *Pan*: Graspan, Soutpan, Brakpan, Poupan, ens.

6. *Vlakte*: Turfvlakte, Springbokvlakte, ens.

7. *Moot*, *Kom*, *Duik*, *Sloot*, *Spruit*, *Dal*, ens.

Hier is dus weer 12 aparte woorde, met 29 verbindinge, wat elkeen 'n aparte gedagte uitdruk. Ons kan di lysi nog baing vermeerder, mar genoeg ver ons doel. Hier het ons nou 118 woorde gegé, waarvan ons seker is, dat di Hollander in Hol-

land ni di helfte verstaat van di fynheid van betekenis wat di Afrikaner daaran heg ni.

b. Mar di taal ontwikkel sig oek *vollens volksbehoefte*. Daarvan geef ons oek enige staaltjies tot opheldering. Ons is gen sévarende nasi ni, daarom het ons oek ni di menigte van skeepsterme wat di Hollander gebruik ni. Ons vraag ni by ontmoeting, nes di Hollander: "Hoe vaart u;"—mar nes di Duitser: "Hoe gaat dit nog?"

In plaas van di skip en di skuit is by ons di ossewa, en di pèrdewa gekom, waarmé di Afrikaner di land ingetrek het (want ons het gen bevaarbare riviere of spoortreine gehad ni). Daarvoor het di Afrikaner woorde uitgedenk om syn lange spanne vé agtermakkaar in te span en te drywe, soos *hot* en *haar*, *hotweg* en *haarweg*, *hotom* en *haarom*, *hot-agter* en *haar-agter*, *hot-voor* en *haar-voor*, *hot-naas-voor* en *haar-naas-voor*, *hot-naas-agter* en *haar-naas-agter*, *hot-op-ses* en *haar-op-ses*, ens.

So praat di Afrikaner van *uitspan*, *aftuig*, *wittuig*, *los-maak*, *laat-rol*, *inspan*, *optuig*, *afhaak*, *inhsak*, *voorhaak*, *koppel*, *koppelstok*, *koggelstok*, *valsjuk*, *ophalen*, *skopriem*, *sambok*, *aapstêrt*, *samboksweup*, *voorslag*, *agterslag*, ens.—woorde wat di Hollander òf ni verstaan ni, òf anders verstaan.

c. Mar om same te vat, onse hele lewenskoers en ontwikkeling is anders, en dit het oral op di taal sig laat voel. Ons klimaat is anders: in plaas van *vriezen* en *vorst*, praat ons van *kapok* en *ryp*. Ons kinderwereld is anders, di kinderspulletjies is anders, selfs di Hollanse woord ver *kat*, wat so dikwils in kinderboeke voork om, maak di werkiis hier ver ons onmolik. Onse boere praat hier in verband met hulle damme van 'n *toeloop* en *uitloop* wat di Hollander ni in di woorde set ni. So sou ons kan vortgaan. Mar dit sou 'n boek op sig self uitmaak. Ons geef hiir nog enige woorde wat di Afrikaner in 'n ander betekenis gebruik as di Hollander:

<i>ordéntelik</i> ,	Hollans	gangbaar, tamelijk.
<i>wys</i> ,	"	slecht gehumeurd.
<i>tronk</i> ,	"	gevangenis.
<i>klomp</i> ,	"	troep, menigte.
<i>stamp</i> ,	"	tegen iets stooten.
<i>stoot</i> ,	"	duwen.

<i>skoon,</i>	„	zuiver, rein.
<i>vermaak,</i>	„	jaloerie opwekken.
<i>omloop,</i>	„	beet nemen, bedriegen.
<i>slim,</i>	„	geleerd, verstandig.
<i>knap,</i>	„	wellevend, goed gemanierd.
<i>borstrok,</i>	„	corset.
<i>bok,</i>	„	geit.
<i>aapstêrt,</i>	„	zweep (soort van)
<i>aardig,</i>	„	vreemd, raar.

Mar waarom sal ons verder gaan! Dan sal ons 'n hele woordeboek moet skrywe. In di opsig het Prof. Mansvelt 'n goeje boel boustof versamel in syn "*Kaapsch-Hollandsch Idioticon,*" hoewel hy (natuurlik, as vreemdeling, wat syn informasi mees van skoolkinders moes verkry) op verskeie plekke tog mistas.

Di wat nog sig verbeel, dat Afrikaans en Hollans een taal is moet mar lees di grappige en tog degelike stukke van o'erlede Meneer A. Pannevis (waarskynlik di grootste taalgeleerde wat Afrika ooit gesiin het en di eerste verklaarde voorstander van di beoefening van Afrikaans as skryftaal) in di *Z. A. Tijdschrift,* Nos. 32 en 116 (Nieuwe Reeks), onder di hoof: "Taal-mocielikheden van een pas aangekomen Hollander."

VYF-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Mar di Landstaal wortel oek in di geskiedenis van 'n volk.

Tot opheldering van di stelling geef ons eenige voorbeelde.

1. Deur di verre afstand en afbreking van gemeenskap met Holland het di behoudende aard van di Afrikaners hulle taal veul nader gehou an Hollans van di 17de en 18de eeuw as nuwer Wetse Hollans is. Dit het ons reeds onder di 10de Stelling opgemerk. So gebruik ons nog verskeie woorde uit ons Hollans wat di Hollander ni meer gebruik ni, soos *kombuis* ver "keuken," *baatji* ver "jas," *onderbaatji* ver "vest," ens. Ja, dis 'n uitgemaakte saak dat onse mense di oue Hollandse skrywers, soos à Brakel en Smytegelt beter verstaan as nuwe skrywers, soos Kuyper of Oosterzee.

2. Dan het ons, hoe min oek, tog enige Franse woorde in onse taal gekry deur di Franse Vlughtelinge, soos *andoeli*, *baljaar*, *differént*, *portevisite* (deur), ens. Mar ons het meer uitdrukings van di Franse taal o'ergeneem, byv. di dubbele ontkenning *ni-ni* ver "ne-pas," di *ons-ons* van "nous-nous" (waar di Hollander "wy-ons" gebruik, en waar di Fransman syn "nous" in "ons" en ni in "wy" terug gesien het).

3. Daar moet 'n hele party Duitsers oek in di begin in di Koloni kom woon hê, want ons vind hiir 'n menigte Duitse famili-name, soos *Hauptfleisch*, *Kruger*, *Hoffman*, *Oberholzer*, ens. So vind ons dan oek enige, hoewel ni vele, woorde van Duitse afkoms, soos *stewel*, *gewerskaf*, *dan-en-wan*, *vergange jaar*, *blits*, ens.

4. Mar wat 'n mens oppervlakkig ni sou verwag ni, daar is meer Slamse of Oosterse woorde in ons taal opgeneem as Duitse en Franse same. Tog by nadenk is dit ni vreemd ni. Want, vereers vele Hollanse familiis wat hiir kom woon het was eers 'n tyd lank in Oos Indi'e en daar het hulle vele van di woorde angeleer. So het ons opgemerk in Holland in familiis wat lank in Oos Indi'e was, dat hulle vele van diselfde woorde daar gebruik wat ons hiir oek het. Dan word dit oek nog deur iits anders verklaar. Di Slamse is in di tyd mees hiirnatoe gekom ver aijas en koks; en sodoende het hulle op di kombuistaal en kindertaal veul invloed uitgeoefen. So het ons in di kombuistaal di woorde *atjar*, *blatjang*, *boboti*, *borri*, *brede*, *pinang*, *sosati*, *mébos*, *piringki*, ens. En in di kindertaal, soos *aija*, *alla!* *bakkei*, *bahaai*, ens. Bowedien het ons nog enige Oosterse woorde in di gewone lewe, soos *amper*, *baar* en *oorlam*, *baing*, *basaar*, ens.

5. Soos reeds (onder Stelling 10) angemerkt het ons verwonderlik min Engelse woorde tot nog toe in ons taal opgeneem. Tog is daar enige woorde sowel as uitdrukings wat laat siin dat di Engelsman hiir amper 'n eeuw was, en wel as heerser. So is byv. verskillende spulletjiis wat di Engelse hiir ingevoer het bekend onder Engelse name, soos *resis*, *cricket*, *football*, *lawn tennis*, (hoewel di spulletjiis sowel as di name mar by 'n betrekkelik klein gedeelte van ons bevolking bekend is), ens. Mar dan het ons oek enige uitdrukings, soos *di een*, *di ander een* (hoewel *ander* oek van di Franse *autre* kan afkom), *inguan* ver iits, *enige* mens kan dit doen, *dit betaal* ni, ens.

SES-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Die o'ergang hier van Hollans tot Afrikaans is gelyk an di o'ergang van Angel-Saksiis tot Engels in Engeland. Dis inderdaad opmerkelyk watter o'reenkomst daar bestaan tussen Engels en Afrikaans wat angaan di manier waarop di geskiedenis van di nasi sig in albei gevalle op di taal afgedruk het.

Di stelling is deur andere voor ons op bekwame wyse gemaak en verdedig sodat ons hier net 2 getuige op te roep het.

Teeno'er Hoofregter De Villiers syu meer angehaalde Voorlesing het di *Zuid Afrikaan* di tyd o.a. opgemerk (*Afrik. Taalbeweging*, bl. 93):—

“Dat de taal der overwonnelingen soms die der overwinnaars verdringt, dat helderde hy op met het feit, dat het Angel-Saksisch en het Fransch eeuwen lang een gemeenschappelyk bestaan in Engeland hadden, maar dat het laatste uiteindelyk voor het eerste week. Doch dat hetgeen in de 17de en 18de eeuwen in Zuid Afrika plaats vond op het gebied der taal, eene bloote herhaling was van hetgeen in de 11de, 12de en 13de eeuwen in Engeland werd aanschouwd, daaraan schynt de heer De Villiers niet te hebben gedacht. En toch, welk eene analogie bestaat er tusschen beide! Gelyk het Hollandsch de inheemsche talen alhier verving, zoo verving het Angel-Saksisch de taal der Britten. Franschen landden hier aan en verloren in den loop des tyds hunne taal, doch namen niet het geschreven, het grammatikaal Hollandsch aan, maar een gesproken dialect of “patois”—indien men dat woord verkiest—ontstaan uit eene ontbinding van het zuiver Hollandsch. Naar Engeland kwamen Fransch sprekenden over in veel grootere getallen dan naar deze kolonie; zy kwamen als overwinnaars met al den invloed van stand en magt, en gevolgelyk slaagden zy er in hunne taal in te voeren als die der Regering en der beschaafde zamenleving; doch ten langen laatste trof het Fransch daar hetzelfde lot als hier—het verdween. Doch het maakte plaats, niet voor het geschreven Angel-Saksisch van vóór de verovering, met zyne ingewikkelde grammatica, meer verwant aan het Hollandsch dan aan eenige andere taal ter wereld; maar voor eene corruptie dier taal, die, even als ons Kaapsch Hollandsch, wel door het volk werd gesproken, maar niet geschreven. Het zuiver Angel-Saksisch bestond niet meer.

Het had (alweer even als ons Kaapsch) verloren “die grammaticale ingewikkeldheden, veroorzaakt door de verbuiging der zelfstandige naamwoorden, die schynbaar willekeurige onderscheidingen van geslachten, dat regeren door voorzetsels” enz., welke het Hollandsch voor zoo velen moeiljck maken. “Alles dat maar eenigzins kon verwaarloosd worden, zonder schade te doen aan het groote oogmerk van de meening des sprekers of schryvers uit te drukken—welk ander doel van een sierlyken of kunstlievenden aard het oog mogt dienen, werd zonder genade geweerd. Eene verandering als deze is buiten kyf de ontbinding eener taal.” Zoo schryft Craik van het Engelsch, dat de overwinning behaalde. Het is alsof wy een taalkundige hooren declameren tegen de oplossing van het Nederduitsch in “die Afrikaanse Taal.” Het was voor zulk een praatvorm, alzoo ontstaan, dat het Fransch moest zwichten. Het zwichtte voor een dialect, even ontaard, en op dezelfde wyze ontaard als ons Afrikaansch, waardoor het hier werd overwonnen. Telt het Afrikaansch vele woorden van Hottentotschen, Maleischen en Franschen oorsprong: het dialect, dat in Engeland kwam bovendryven, telde nog veel meer Celtische, Deensche, Latynsche en Fransche woorden. In haast ieder opzicht schynen zy verwant. Waarom zou dan de eene voor de andere moeten wyken in Zuid Afrika? De heer De Villiers zegt, omdat het Engelsch eene prachtige taal is, en het Kaapsch een barbaarsch mengelmoes. Maar dat was juist het oordeel, dat in de twaalste eeuw werd geveld over het Fransch en Engelsch respectivelyk; en toch verdrong het laatste het eerste. En er zyn tallen van andere voorbeelden, dat het niet altyd de beste taal is die wint. Zie, de heer De Villiers zegt, dat het Kaapsch lang niet haalt by zuiver Hollandsch, en toch beweert hy, dat het eerste in Zuid Afrika meer levenskracht dan het laatste aan den dag legt. Het Latyn plaats makende voor het Italiaansch, het oude Grieksch voor het moderne Grieksch, het Zuidelyk voor het Noordelyk Fransch—ze zyn allen voorbeelden in denzelfden trant.”

Opmerking verdiin oek wat Hoofregter Reitz op di punt aangemerkt het (*Afrik. Taalbeweging, Bylage, bl. 7*):—

“Het is inderdaad merkwaardig en belangwekkend met een “oog des onderscheids” de verwonderlyke gelykaardigheid te zien tusschen de Engelsche en Kaapsch Hollandsche taal, wat aangaat de wyze waarop de geschiedenis der natie zich in beide gevallen op de taal heeft afgedrukt. Spalding verhaalt, dat de twaalf of veertien Celtische woorden, die alleen in de Engelsche taal zyn overgebleven, allen van toepassing zyn op artikelen van huiselyk gebruik voor vrouwen; waardoor het historisch

feit bevestigd wordt, dat de Saksische overwinnaars der Britten al de Celtische mannen over de kling jaagden maar de vrouwen als slavinnen en bywyven behielden.”

Wat 'n fyne spot sit daar tog in di geskiedenis! Dat nou juis di Engelsman wil fout vinde met onse taal, terwyl syn eie taal net so is as ons syne, alleen ons het ons taal veul suiwerder en reelmatiger gehou en ontwikkel as hy syne!

SEWEN-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Deur syn maklikheid om te leer en syn diinstigheid ver ons land is Afrikaans di ware Landstaal ver alle volksklasse, di band van vereniging en samewerking, sowel ver Engelse en ander vreemde nasiis wat hiir kom as ver di kleurlinge hiir in di land.

Hiir kan ons weer anhaal wat di *Zuid-Afrikaan* geseg het in diselfde artikel wat ons onder di vorige stelling reeds bygebreng het:—

“Het Kaapsch, zegt hij, is zoo ellendig arm. Had hij over het onderwerp nagedacht, hij zou inzien, dat die tegenwerping ongegrond is. Hij zou begrijpen, dat het Kaapsch van het Hollandsch hoofdzakelijk verschillende in spraakkunst alleen, bijna het gansche Hollandsche woordenboek ter zijner beschikking heeft, en eene hoedanigheid bezittende, die het gemeen heeft met Engelsch, d.i., gemakelijkheid van toeëigening van vreemde woorden, vatbaar is voor eene onbepaalde uitbreiding. Deze gemakelijkheid van toeëigening, gepaard bij vrijheid van grammatikale regels, verklaart de voorkeur, die het Kaapsch in zoovele rigtingen erlangt boven het Hollandsch; en die hoedanigheden, gevoegd bij een patriottisch gevoel, geboren uit de gedurige oorlogen der Engelschen tegen de Franschen, verschaffen ook de verklaring der verdringing van het Fransch door het Engelsch. In den regel wint de gemakkelijkste taal het, mits de voorwaarden gelijk zijn. Maar de voorwaarden zijn in Zuid Afrika *niet* gelijk. Wint Engelsch het op den langen duur van Nederduitsch en Afrikaansch beiden—het zal zijn als gevolg, niet van zijn eigen uitstekende verdiensten, maar van den gedurigen aanwas der Engeische bevolking, van zijne aanmoediging met uitsluiting van alle

andere talen door de Regeering, en vooral van zijne literatuur, die niet alleen rijk, maar ook goedkoop is. Wij zijn geene voorstanders van Afrikaansch. Wij meenen, dat de mannen van *di Patriot* een hopeloozen strijd voeren; maar wij houden staande, dat, indien Afrikaansch en Engelsch als splinternieuwe talen met malkaar in aanraking konden worden gebracht, het eene zonder eenige letterkunde en het andere met eene van zeshonderd jaren achter den rug, de kans der overwinning zoowat gelijk zou staan."

"In den regel wint de gemakkelijkste taal het, mits de voorwaarden gelijk zijn." Né, selfs waar di voorwaardes ni gelyk is ni, voeg ons hiir by, en verwys na Stelling 37, waar ons nader sal antoon, hoe Afrikaans dit styfdeur teeno'er Hollans gewen het en nog altyd verder wen, hoewel al di voordele an di kant van Hollans was. Mar dis eenvoudig omdat Afrikaans soveul gemakkeliker is, en deur syn gemakkelikhed en reelmatigheid so berekend is ver onse volkstaal. Mar hiir op kom ons terug onder Stelling 43.

Hiir is dit net nodig di feit vas te stel. Di Parlementsliid in di deftige Parlements huis an di Kaap en di Volksraadslid op Bloemfontein en Pretoria; di sendeling onder di kleurlinge en skoolmeester onder di kinders; di Boer in syn werk en di jonge meisi in di voorkamer; di negosant agter syn toonbank en di smit by syn anbyl; di koetsiir met syn pèrde en di skaapwagter agter syn skape; klein en groot, hoog en laag, almal praat Afrikaans; dis maklik en goed.

AG-EN-TWINTIGSTE STELLING.

Di Landstaal het 'n belangrike verhouding tot di toekomstige ontwikkeling en welvaart van di inwoners.

"Di Landstaal is 'n saak, waar ek groot belang in stel, en wat na myn mening in 'n belangrike verhouding staat tot di toekomstige ontwikkeling en welvaart van myn landgenote,"—seg Hoofregter de Villiers in syn reeds angehaalde Voorlesing. Di hele vollende afdeling, Stelling 29—47, is 'n uitbreiding en bevestiging van di stelling.

Afrikaans onse Volkstaal.

Wij hebben eene heerlijke taal onder de talen der menschenkinderen. Eene taal van eene groote natuurlijkheid, en in het oog vallende juistheid; eene zeer schilderende, de ziel wél afspiegelende taal.”—Beets, Sparsa, bl. 33.

NEEN-EN-TWINTIGSTE EN SEWEN-EN-VEERTIGSTE STELLING.

Di Taal is di Volk en di Volk is di taal. Waar 'n volk 'n nasionaliteit is, daar sal 'n taal wees. Taal en letterkunde hang onverbreklik same met nasionaliteit. Albei groei same op.

Di verwagting van 'n eie nasionaliteit, 'n eie beskawing, 'n eie letterkunde, hiir in Suid Afrika (gekoester deur onse edelste en geleerdste manne) is dus glad ni 'n ydele droombeeld ni, mar 'n heerlik ideaal ver Jong Suid Afrika!

Ons neem di eerste en di laaste stelling van di Afdeling same, om daarmé 'n o'ersig te neem o'er di hele onderwerp, begin en end. En hiir kan ons ni beter doen ni as an Dr. Brill di woord te gé, deur di toepassing te gé van syn pragtige Voorlesing wat hy (let daar op!) reeds in 1875 gegé het:—

“Er bestaat eene Nederlandsche spreuk, die zegt “*de taal is gansch het volk.*” Die spreuk blijft waar, wanneer men haa

omkeert en zegt: “*het volk is gansch de taal*” d. w. z. waar een *volk*, eene *nationaliteit* is, daar zal eene *taal* zijn. De begrippen taal- en letterkunde aan de ééne, het begrip nationaliteit aan de andere zijde hangen ten nauwste, ik zou zeggen, onverbreekbaar samen.

Zoolang de nationaliteiten nog niet uiteenloopen, niet ieder haren eigen ontwikkelingsgang volgen, zoolang kan er van eene afzonderlijke taal zelfs geen sprake zijn; eerst dan verdient eene taal als zoodanig aangemerkt te worden, wanneer zij op eene eigene letterkunde kan wijzen, waarin zich een nationaal bewustzijn, afspiegelt, verschillend van die nationaliteit, waaraan zij haren oorsprong te danken heeft. Zoolang zich nog niet zulk eene eigene letterkunde gevormd heeft, zoolang de wordende natie nog voor het uitspreken van haar bewustzijn bij het moedervolk moet te markt gaan en daarvan alles ontleenen, is dit een bewijs, dat het nationaal bewustzijn nog niet krachtig genoeg ontwikkeld is om het aanzijn te geven aan eene nieuwe beschaving en eene nieuwe taal. Is daarentegen die voorwaarde van een krachtig eigen leven vervuld, dan zien wij als van zelve mannen optreden, die den moed hebben van dat nieuwe leven getuigenis te geven in een nieuwen vorm en eene nieuwe taal wordt geboren.

Dit is de gang van zaken, dien wij bij 't ontstaan der Engelsche taal en letterkunde waarnemen. De Normandische overwinnaars zagen op 't ruwe Saksisch neder met al den trots van hoogere verfining en de laatlunkendheid van den veroveraar. Desniettemin school er in dat verachte Saksisch een levenskracht, die bestemd was weldra den veroveraar op zijne beurt te veroveren en toen, als het ware in het duister, de nieuwe beschaving en de nieuwe taal zich hadden gevormd, toen trad Chaucer op en met hem vangt eene literatuur aan, die, niet langer weerhouden door minachting of spot, weldra de bewondering van alle toekomstige eeuwen zou zijn.

Dit is ook de gang door het Nederlandsch in zijnen oorsprong en eerste ontwikkeling gevolgd. Omstreeks het midden der twaalfde eeuw waren de Nederlanders in zeden en gewoonten, in beschaving en taal nog Duitschers. Toen de Vlaamsche steden plotseling door handel en nijverheid eene ongekende vlucht namen, toen eerst begon zich een van het Deutsche niet langer afhankelijk eigenaardig nationaal leven te ontwikkelen en als voertuig van dat leven een eigene taal en letterkunde. Met de nationaliteit, gij ziet het, ontstond in beide gevallen de taal en letterkunde. Daarom zeg ik ook ten opzichte van de Landstaal: Eerst dan, wanneer er eene krachtige, zich zelf bewuste Afrikaansche nationaliteit zal zijn, met eene eigenaardig nationale ontwikkeling en beschaving, dan

eerst ontstaat de mogelijkheid eener eigene Afrikaansche taal en letterkunde. Op het oogenblik zijn wij daarvan, voor zover ik zien kan, nog ver af. Wel hebben zich in den laatsten tijd teekenen voorgedaan, die op 't ontstaan in Zuid Afrika van een nationaal bewustzijn wijzen; de Afrikaan, onverschillig of hij tot de Kolonie, tot Natal, tot den Vrijstaat of tot de Transvaal behoort, gevoelt zich Afrikaan, gevoelt dat Zuid Afrika zijn vaderland is, evenals in de eerste helft dezer eeuw, de Pruis, Sakser, de Hes, de Thuringer en de Zwaab gevoelde, dat zijn vaderland grooter zijn moest en dat Duitschland één behoorde te worden. Maar dat streven, die beweging is nog slechts in het begin; het is nog niet genoegzaam gebleken, of het werkelijk uit den boezem der bevolking haren oorsprong neemt en in het hart van het volk leeft, niet slechts in het hoofd van staatslieden en dagbladschrijvers. En toch, krachtig en onuitroeibaar moet het in het hart van het volk leven, wil het met eenige kans op eindelijke overwinning de worsteling aanvaarden voor het bestaan, die de wet des levens is. De vijand is nooit ver. Al dadelijk moet het den strijd opnemen tegen de beide sinds lang gevestigde machten, die het hunne taal en hunne letterkunde zoeken op te leggen: het Hollandsch en het Engelsch; het Hollandsch, machtig door dat het de taal is der gevestigde Kerk, door dat de Bijbel in die taal wordt gelezen, en het Evangelie daarin verkondigd wordt; het Engelsch, machtig door dat het den Afrikaan overal in het leven ontmoet, hem van alle kanten omgeeft, zoodra hij zijne eenzame plaats verlaat en hem letterlijk dwingt het te gaan beoefenen, het te verstaan en te spreken. Twee zoo machtige invloeden, waarin ieder een eigene, hooge beschaving vertegenwoordigt, te bestrijden en te overwinnen, zal zeker geen geringe taak blijken voor het jengdige Afrikaansche element, aan welks beschaving nog slechts de eerste hand wordt gelegd en welks levenskracht nog niet op de proef gesteld is. En toch zal aan die voorwaarde voldaan moeten worden, zal de voorspelling vervuld worden, die ik onlangs * door President Burgers hoorde doen en hier eenmaal eene taal worden gesproken, die noch Hollandsch is, noch Engelsch, maar Afrikaansch!

Zouden wij het dan voor onmogelijk verklaren? Dat zij verre. Zoo dikwijls zien wij in het leven en in de geschiedenis werkelijkheid worden, wat ons onwaarschijnlijkst dacht. Misschien is voor Zuid-Afrika eene groote toekomst weggelegd. Is het dan onmogelijk te noemen dat nog eenmaal, na verloop van eeuwen misschien, eene eigen beschaving verrijze, die op taal en letterkundig gebied de schoonste vruchten voortbrengen zal?

---

* Dit werd gezegd in Mei, 1875.

Van eene zaak mogen wij ons echter oortuigd houden. Alles zal afhangen van de levenskracht der nationale beweging, die zich begint te openbaren.

Willen wij dus een eigen onafhankelik volksbestaan, eene eigene taal, eenmaal misschien eene eigene letterkunde van Zuid-Afrika, dan rust op ons de dure verpligting, om, teenover machtigen vreemden invloed, die nationale beweging te steunen en te beskermen, dat nationaal bewustzijn te koesteren en aan te kweeken, het nationale leven met alle ons ten dienste staande middelen te bevorderen en te handhaven.

So het Dr. Brill gepraat an Bloemfontein in Mei 1875. Nog voor di oprigting van di Genootskap van Regte Afrikaners. Nog voor di *Patriot* uitgekom het in di landstaal. Lank voor n Spraakkuns en Geskiedenis in Afrikaans uitgekom is. Lank voor di Afrikaner Bond opgerig of di landstaal in di Kaapkoloni erken is naas Engels (hoewel in naam Hollans). Lank voor di nasionale beweging sig so lewenskragtig in ider opsig betoon het. Dit lyk tog amper of di geleerde Dokter so iits van 'n profeet is. Ons sou graag wil weet wat hy *nou* o'er di Volkstaal denk. Sou hy ons ni di genoegte wil doen om nou weer 'n Voorlesing o'er di onderwerp te hou ni?...

Mar ons het nog vereers heel wat as nasi an di les wat hy ons 16 jare gelede gegé het. Wil jy 'n sterker beroep op onse nasionaliteitsgevoel hê as hy hiir geef? "Wil julle altyd by Holland as moederland te mark gaan en daarvan alles ontleen, goed en wel, mar dan is julle as nasi oek nog mar nes 'n kindji wat nog ni gespeen is en dus nog ni van di moeder afgeskeie kan worde ni! Né, wil julle praat van tot mondige jare gekom te wees, moet dan ni langer an di leiband van Holland loop ni! Denk dan ver julle self, praat ver julle self, skryf ver julle self! Met julle nasionaliteit moet julle taal en letterkunde ontstaan. In elk geval dis gen onbereikbare droombeeld ni. Molik is ver Suid Afrika 'n grootse toekoms weggeleg! Molik sal hiir nog 'n eie beskawing verrys, wat di heerlikste vrugte van taal en letterkunde sal dra!"

Ere di man, wat al di tyd sulke taal gepraat het! 'n Taal wat ons hom amper beny. Ja, hy het ni te vergeefs gepraat ni. As ooit di beeld verwerklik worde, dan het syn voorlesing daartoe bygedra om onse weinige en swakke voorstanders van onse Volkstaal di hande te sterk.

En tog was hy ni di enigste, selfs ni di eerste man van betekenis wat so'n verwagting gekoester het ni. Self erken hy dat o'erlede President Burgers (ons skryf di naam met 'n sug !), dit as 'n voorspelling uitgespreek het, dat ons eenmaal hiir ons eie Volkstaal en letterkunde sal hê. Nou di arme man het seker di ongeluk gehad dat hy sig te vêr deur syn verwagtings laat vervoer het, en dus dikwils van di dak af begin te bou het. Syn verwagtings was wat vroegtydig (hij was syn volk in vele opsigte te vêr vooruit, en dus onpraktiis), mar was dit wel so ydel en ongegrond?... Hy kon di Delogoa spoorweg ni klaar kry ni—syn materiaal het lank lê te verrot—mar *nou* word dit gebou!—Hy het Transvaalse goud na Holland geneem en 'n duisend Transvaalse ponde daarvan laat slaan—di is al amper verslyt—mar *nou* kom daar 'n Transvaalse munt!—Is dit onmolik dat syn droombeeld van 'n eie taal en letterkunde oek *nou* begin werklikheid te worde?... Beter wat te hoge ideale, as 'n man sonder enige ideale !

Mar nog voor Ex-President Burgers is di verwagting al uitgespreek, en wel deur een van di geleerdste manne wat Afrika ooit gesiin het, o'erlede Ds. Van der Lingen. Skrywer hiervan kan sig nog goed herinner, hoe di enige Predikant van di Paarl ver hom op Admissi Examen 'n Griekse Herderssang van Theokritus in Afrikaans laat vertaal het, om ons te toon hoeveel beter dit sig in Afrikaans as in Hollans laat vertaal.

En hiir kan ons ni nalaat 'n man te noem, wat werkelik di eerste met erns di gedagte uitgespreek het en ons o'ertuig het, dat ons 'n eie taal het, en wel 'n voortreflike taal, wat ons moet erken en beoefen. Di man is o'erlede Meneer Pannevis, molik di grootste taalgeleerde wat ons ooit in ons land had: 'n man wat in di oue tale (Grieks en Latyn) sowel as in di nuwe volkome tuis was; in di Romaanse tale sowel as in di Germaanse, tot Deens en Sweeds in kluis; 'n man wat ver syn pelsier—in di aand op syn bed 'n treurspel van Eschulus of 'n blyspel van Aristophanes uitlees. En di man het di Afrikaanse taal ni alleen erken ni; hy het dit bewonder. Same het ons di Afrikaanse Volksliid gemaak: “'n Ider Nasi het syn Land,” ens. Same het ons di “Eerste Beginsels van di Afrikaanse Taal” nagespoor en begin op te teken. Same het ons begin di weg te berei ver 'n Afrikaanse Bybelvertaling. Mar di dood

het hom weggeneem. Syn werke leef egter nog; leef in onse lewenskragtige taal.

'n Ds. Van der Lingen, 'n President Burgers, 'n President Reitz, 'n Dr. Pannevis, 'n Dr. Brill—waarlik ons is ni in slegte geselskap ni! Het ons dan te veul geseg in Stelling 47 ?...

Mar tereg ver wag 'n Dr. Brill 'n eie letterkunde, waarin 'n selfstandige nasionale bewussyn sig afspigel. Hiir is dus werk, hiir 'n heerlike ideaal ver Jong Suid Afrika!

Ons het 'n begin gemaak, di fondament geleg. Ons het 'n eie koerant, wat in ons eie taal al weke tot duisende deur di hele land spreek; wat ons volk erken het as hulle tolk; wat skryflus same met leeslus opgewek het. In een woord, di *Patriot* het by ons volk di grote waarheid ingedruk: "Julle het 'n eie taal, 'n goeje taal; gebruik dit mar." Dis gen kleine werk ni. En met di ontwaking ver di taal is same gegaan di ontwaking van onse nasionaliteit.

Ons het uitgegê "*Di Geskiedenis van ons Land in di Taal van ons Volk*", 'n groot 8vo. boek van 235 bladsye, wat gou uitverkog was, en waarvan 'n nuwe bygewerkte uitgaaf nou onder bewerking is.

Ons het uitgegê "*Di eerste Beginsels van di Afrikaanse Taal*." Di eerste druk van 1,000 was gou uitverkoop en 'n tweede druk van 6,000 is oek al grootendeels geplaas.

Ver Engelse vernamelik wat ons taal wil anleer het ons uitgegê *Samesprake in Afrikaans en Engels*; daarvan is 2 reekse uitgegê, van elkeen eers 1,000, en toen 'n tweede druk van nog 1,000 elk. 'n Derde reeks is oek klaar.

Ver kinders het ons uitgegê: *Di eerste Afrikaanse Spel- en Leesboekie*; *Afrikaanse Prentboekie ver Soet Kinders*; *Di Geskiedenis van Josef*, ens., wal almal amper uitverkoop is.

Van *Afrikaanse Gedigte* is al ses Versamelings verskyn.

Hoofregter Reitz het 'n Bloemlesing oek bewerk.

Ver vrend en vyand het ons beskrywe en uitgegê *Di Geskiedenis van di Afrikaanse Taalbeweging*, van 1875—1880, in groot 8vo., sowat 150 bladsye.

Verder het ons verskeie werke en werkiis in Afrikaans uitgegê, soos *Alweer op Reis*, *di Slag as Lied van di Transnaalse Deputasi*; *Di Geskiedenis van di Hugenote*; *Di Liegduiwel*, *Di*

Praatduiwel, Di Drankduiwel, ens.; *Di Bechuanaland Kwessi*. en andere werke, mees verhale, wat almal goed aftrek had.

Mar hoofsaak is *di Bybel in Afrikaans*, waarvan ons *Dri Proewe* uitgegê het, en met di grote werk word goeje vortgang gemaak.

Dis mar min. Mar dis tog iits. Na onse kragte en middele het ons 'n begin gemaak. En ons volk het daar amen op geseg. 'n Groot deel van ons volk het ons leer *lees* en leer *skrywe*, wat vroeger dit heel weinig gedaan het, di laaste so te sê gaar ni. En uit di Taalbeweging is 'n nasionale beweging gebore, met Afrikaner Bond inkluis, wat sig nou al goed laat voel deur heel Suid Afrika. Di Afrikaner is tot erkentenis gekom, dat ons 'n eie nasi is, met 'n eie taal.

Wat ons gedaan het deel ons ni mé om te roem ni. Né, ons erken onse tekortkoms in di grote werk. Mar ons maak daarvan melding om te laat siin dat dit ni an di *volk* makeer, dat ons nog ni verder is ni, mar an di leidsmanne, ons inkluis. Ons deel dit mé om verdere samewerking uit te lok. Wi wil ons help?

DETTIGSTE STELLING.

'n Volk syn taal ontrowe (op watter manier) is in stryd met di volkereg, want daardeur strem jy di nasionale ontwikkeling en ontroof so'n nasi di voertuig van syn gedagte en di wysheid van syn voorvaders, uitgedruk in sinspreuke, spreekwoorde, ens.

Reeds in Augustus 1866 het Dr. Tancred an di Gouwerneur van di Kaap, Sir Philip Wodehouse, geskrywe:—

“Het was en is ook hier uwe (namelyk, Engelsche) staatkunde om de boeren en hunne kinderen altoos in onkunde te houden, opdat gy altoos over hen zoudt kunnen heerschen; maar zulk eene staatkunde levert nooit goede vruchten op, zy eindigt nooit goed. Uwe staatkunde moest die zyn van de wyste staatsmannen:—

“Tros Tyriusque nullo discrimine agetur.

“Tusschen Engelschen en Afrikanen ken ik geen onderscheid, beiden zullen gelyk geacht en met de stipste onpartydigheid behandeld worden; indien zy hunne taal willen behouden en geene andere leeren, zal ik trachten hun verstand te ontwikkelen, in welke taal zy ook verkiesen mogen.’ Uwe staatkunde moest die zyn van Mithridates den Koning. Deze regeerde over 22 Koningryken en bestuurde elk volgens zyne eigene wetten en in zyne eigene taal. En zyne officieren, gouverneurs, regters, enz., moesten zich oefenen in de taal van iedere natie en zich bekend maken met hare manieren en gewoonten. Het is niet de pligt van een veroverd land om de taal des veroveraars aan te leeren, maar het is de pligt van den veroveraar om zich bekend te maken met de taal en gewoonten der veroverden..... Rome, in al zyne heerlykheid, heeft zich niet van vervolgzucht bediend om zyne taal onder de veroverden te verspreiden; het werd aan de keus der veroverden gelaten dezelve aan te leeren of niet.”

Mar ons kan nog verder terug gaan in di geskiedenis van di oue wereld. Ons lees byv. in di boek van Esther, dat Ahasveros (Xerxes), Koning van Persië, geregeer het, van Indië af tot an di land van di More, o’er 127 landskappe en dat hy syn bevele uitgevaardig het “an elke landskap in hulle eie skrif en an elke volk in hulle eie taal.” Ja, een van syn bevele was juis, “dat elke man baas in syn eie huisgesin moes wees en spreek na di taal van syn volk.”

Dis dan oek di beginsel van di Bybel, Oue en Nuwe Testament. Onse lesers wat nog waarde heg an wat onse oue Bybel seg kan self nalees Esther 1 : 22; 3 : 12; 8 : 9; Hand. 2 : 5—12; 1 Cor. 14 : 19; Op. 5 : 9; 7 : 9; 14 : 6.

Dat vroeger van Regeringswege onse taal onderdruk in plaas van aangemoedig is behoef ons hiir ni verder an te wys ni; dis ’n bekende geskiidkundige daadsaak. Mar omdat daarin verbetering gekom is, wil ons ni te veul nou daaro’er uitwy ni. Werkelik was di skuld ni soseer by di Engelse Regering ni, as by sommige van ons eie voormanne. Toen ons di plan opgevat het om te werk, dat ons di Landstaal in di Parlement erkend kry, het ons eers met di voormanne van onse party geraadpleeg daaro’er. Daar was van di wat ons dit ni verweg het ni wat ver ons geskrywe het : “Moet ni ! Julle sal dit tog nooit verkry ni; julle sal net slapende honde wakker maak,” ens. Tog ons het begin. Ons het Petisiis laat druk en uitgestuur. Oom

Daantji van den Heever en andere het bygespring. En toen ons met di Petisiis in di Parlement kom, gen stuk teenstand ni, hiir ni, en in England oek ni.

Toen het ons gevraag; *Hollans* in di Parlement en oral in di publike lewe langes Engels. Ons moes dit doen, want Afrikaans was nog ni erkend ni—is nou nog ni erkend ni. Mar wat ons nou nog moet hê is *Afrikaans* as Volkstaal erkend te kry oral waar Hollans dit nou is. En ons is seker di Engelse sal daartoe gen beswaar maak ni, want Afrikaans is veul makliker ver hulle as Hollans. Nou hoop ons mar dat di party wat ver Hollans is dan net so inskikkelik sal wees as di Engelse party vroeger was. O'er di punt in algemeen en o'er di verhouding tussen Afrikaans en Hollans in Suid Afrika skryf ons meer bepaald onder Stelling 33—46. Ons sluit di anmerkings o'er di stelling met di woorde van Lord Bacon: “Di mense glo dat hulle rede meester is o'er hulle woorde; mar dis oek waar, dat di woorde 'n wederkerige en terugwerkende invloed uitoeven op ons verstand.”

STELLING XXXI EN XXXII.

Daarom laat 'n volk oek ni lig syn taal ontnem ni. Byv. in Wallis en Skotland is baing mense wat gen Engels spreek of verstaan ni. In Canada spreek 'n deel van di bevolking net Frans. In Elsas praat di boere Duits, hoewel hulle 200 jaar onder Frans Bestuur gestaan het.—Di boerebevolking hou di meeste vas an di volkstaal; dus sal dit lank duur en swaar gaan om Afrikaans hiir te verdring, want onse bevolking bestaan mees uit boere.

Ver di stelling kan ons soveul getuige en bewyse bybreng as ons wil. Ons geef weer wat Hoofregter de Villiers seg in syn meer genoemde Voorlesing:—

“Sal di taal van Holland syn heerskappy sui wer en onbevelek weer herstel? Of sal dit wees di taal van Holland, soos dit veranderd, of, soos sommige seg, bedorwe is deur di anraking met di taal van Engelse, Duitsers, Maleiers en Hottentotte, of deur di langsame gang van spraak verwisseling en klank ontbinding? Of sal di Engels oer albei voorgaande ségevier?

and van Holland, ymmer, j. m. m.

Ver di meeste sal di antwoord op di vrage regte eenvoudig lyk. "Dit is 'n Engelse koloni" sal hulle sê, "en vroeger of later moet Engels die taal van die bevolking worde." Met so te redeneer vergeet hulle egter dat di moedertaal van 'n land sig ni nes 'n ou verslyte stuk klere lat weggoi as dit uitgedien het ni; dat daar baing jare toe nodig is, eer 'n vreemde taal an 'n hele volk kan geleer worde, dat daar veule geslagte moet verbygaan voordat hulle daarmee eie kan worde, en dat selfs na daarmee eie te wees oue herinnerings en vooroordele voortdurend sal saam werk om di indringer teen te staan. Tot nog toe—hoe ongelooflik dit mag lyk—is daar mense, gebore, opgevoed en woonagtig in di Hooglande van Skotland en in Wallis, wat di Engelse taal ni verstaan of spreek ni. In Canada verstaat en spreek 'n gedeelte van di bevolking slegs Frans. In sommige wyke van di Elzas, wat omtrent twe ewe deur di Franse beset was, praat di landbouwers net Duits, en in 'n gedeelte van Friesland is di taal wat di bevolking spreek, glad onverstaanbaar ver di ingesetene van ander provinsiiis van Holland."

Dis genoeg, want dis mos historise feite, wat ni hoof herhaal te worde deur verskillende getuige ni. Mar hiir is nog 'n bisondere rede waarom dit swaar sal gaan en lank sal duur om onse Volkstaal hiir te verdring, wat ons noem in di 32ste Stelling. En tereg seg Hoofregter de Villiers op di punt: "Dis di boerebevolking wat altyd di meeste vashou an 'n taal, en ons land bestaat voornamelik uit 'n boerebevolking!" Di gevolgtrekking leg dus voor di hand, dat dit daarom so min gebaat het en verder moeielik sal gaan, om onse taal te wil uitroei.

STELLING XXXIII EN XXXIV.

Totdat di Afrikaans taalbeweging begin het was ons volk so goed as doofstom, want in gen een van di twe heersende tale, Hollans en Engels, kon hulle sig uitdruk ni; daarom moes hulle swyg op publike plase en in nuwsblaje.—Daarom kon di Engelsman en Hollander ons so maklik oerheers—hoe-wel ons in natuurlik verstand hulle eer vooruit as agteruit is,—omdat hulle in ons land hulle taal gebruik, en ons taal nog ni erkend worde ni.

Engels en Hollans was albei ver di massa van onse bevolking 2 vreemde tale. Daarom kon di Afrikaner sig oek ni in di publike lewe laat gelde ni. Hoeveul Afrikaners was daar, en is daar nou nog : wat op 'n Vergadering 'n rede in Engels of Hollans kan voer, of wat in 'n koerant 'n stuk in Engels of Hollans kan skrywe. Daarom het di Afrikaner sig dan oek moes terug trek tot di stille huislike lewe, waar hulle alleen sig kan laat gelde in hulle taal. In di Kaap Koloni en Natal, waar Engels di taal van di Regering en publike lewe was, het natuurlik di weinige Engelse en verengelste Afrikaners di heerskappy gevoer, met weinige uitsonderinge, wat heeltemaal magteloos was, en sig dan oek mar laat mésleep het. In di Vrystaat en Transvaal, waar Hollans di offisiële taal was, het di bevolking sig wel op Vergaderings laat hoor, want hulle het mar Afrikaans *gepraat*, tot selfs in Volksraad en Uitvoerende Raad. Mar *skrywe* kon hulle di Hollandse taal ni, en daartoe was hulle kantoorwerk en administrasi amper heeltemal in hande van Hollanders, wat meesal 'n treurige misbruik gemaak het van di plek wat hulle ingeneem het.

'n Sprekende voorbeeld tot opheldering bring ons hier by. Kort na di Burgeroorlog in Transvaal hou di burgers 'n Byeenkoms. Een van hulle hou 'n warme aanspraak, om an te toon hoe di Hollanders di oorsaak is van al di onenigheid in di land, deur altyd di politiek toe te pas: "verdeel en heers". An di end stel hy voor, om geld by makkaar te maak en 'n skip te huur, en al di Hollanders terug te stuur na hulle land toe. Di voorstel vind algemene byval, en sou seker deurgegaan het. Mar een van di Boere seg: "Ek is dit oek eens, dat di Hollanders di oorsaak is van al onse onenigheid en dat ons hulle liwers moes wegstuur; *mar wi sal dan ver ons skrywe?*"

En daarmé was di hele voorstel di bodem ingeslaan. Transvaal staat feitelik vandag nog onder enige Hollanders. En voordeel is dit seker ni ver di Republiek ni. Had di Transvaalse Drimanskap en Volksraad, na di Vryheidsoorlog, by di herstelling van di Republiek, Afrikaans erken as Landstaal, dan sou dit daar vandag anders uitsiin in di Republiek.

Tot di Afrikaanse taalbeweging begin het was ons volk so goed as doofstom! Ja, nou begin di tong los te gaan. Mar dis nog ni genoeg ni. Afrikaans moet erken worde as Volkstaal, as offisiële taal. En wat belet dit? Dit blyk in di volgende Stelling.